

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Dünyası Algılarının İncelenmesi

Gamze KARAKAYA¹ ve Sibel ÖNER²

Öz

Bu çalışma Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyasının siyasi, sosyo-kültürel özellikleri ile ilgili algılarını ve edindikleri bilgilerin kaynağını belirlemek amacıyla yapılmıştır. 2020- 2021 eğitim öğretim yılında Sinop Üniversitesinde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf Türkçe eğitimi ve Sosyal Bilgiler eğitimi öğrencilerinden toplam 60 öğrencinin katılımı ile veriler sağlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum tespitine dayalı betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada katılımcıların Türk Dünyası algısını ölçmek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiş, katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarının başında dersler, internet, tarih kitapları ve ders kitapları gelmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Türk Dünyasını yeterince tanımadıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Türk Cumhuriyetleri, algı

Examination of Turkish and Social Studies Teacher Candidates' Perceptions of the Turkish World

Abstract

This study was conducted to determine the perceptions of Turkish and Social Studies teacher candidates about the political, socio-cultural characteristics of the Turkish World and the source of the information they acquired. Data were obtained with the participation of a total of 60 students from the 3rd and 4th grade Turkish and Social Studies students studying at Sinop University in the 2020-2021 academic years. In the study, descriptive survey method based on due diligence, which is one of the qualitative research methods, was used. In the research, a questionnaire consisting of open-ended questions was applied in order to measure the perception of the Turkish World of the participants. The data obtained were analyzed with the content analysis method, and the views of the participants were included with direct quotations. According to the findings, the primary sources of information for teacher candidates are courses, the internet, history books and textbooks. It has been revealed that the pre-service teachers participating in the research do not know enough about the Turkish World.

Key Words: Turkish World, Turkish Republics, perception

Atıf İçin / Please Cite As:

Karakaya, G. ve Öner, S. (2021). Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası algılarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(ÖS), 53-70.

Geliş Tarihi / Received Date: 25.07.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 20.11.2021

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi - Kırıkkale Üniversitesi, gamze.ulgerkarakaya@gmail.com

 ORCID: 0000-0002-3801-7030

² Dr. Öğrt. Üyesi - Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi, stemizbas@gmail.com

 ORCID: 0000-0003-1524-1176

Giriş

Türkler, dünya tarihindeki en eski ve köklü geçmişe sahip milletlerden biridir. Türk adı ilk defa 552 senesinde bağımsızlığını ilan eden Göktürk (Kök Türk) Devleti ile resmi bir hüviyet kazanmıştır. Bu devletin ismi Göktürk değil Türk olarak geçiyordu ve kimi zaman iki heceli “Türük” halinde yazılıyordu (Taşağıl, 2014). “Türk” adına kaynaklarda ve araştırmalarda çeşitli anlamlar verilmiştir: Tu-küe: miğfer (Çin kaynaklarında); olgunluk çağı; güç, kuvvet. Z. Gökalp ise “türelî” (kanun ve nizam sahibi) olarak açıklamıştır. Coğrafi isim olarak “Türkiye” ifadesi ilk defa Bizans kaynaklarında 6. yüzyılda Orta Asya için kullanılmıştır. Dokuzuncu ve onuncu asırlarda Volga’dan Orta Avrupa’ya kadar olan alana bu isim verilmekteydi. 13. yüzyılda Mısır ve Suriye’ye Türkiye ismi verilirken, 12. yüzyıldan itibaren özellikle Yunan ve İtalyan kaynaklarında Anadolu Türkiye (Turcia) olarak tanınmıştır (Kafesoğlu, 2010).

Türkler, Balkanlardan Çin Seddi’ne kadar uzanan çok geniş bir sahada yaşamış, çağlar boyu birçok bölge Türklere yurtluk yapmıştır. 1950’li yıllarda yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda Altay Dağları’nın kuzeyi ile Sayan Dağları’nın güneybatısı arasındaki bölgenin en eski Türk yurdu olduğu anlaşılmıştır (Taşağıl, 2014). Ana hatları ile batıda Balkanlardan, doğuda Büyük Okyanus’a, kuzeyde Kuzey Buz Denizinden, Güneyde Tibet’e kadar olan geniş bir sahada Türkler yaşamaktadır. Bu geniş saha içerisinde Türkler iki yerde büyük topluluklar oluşturur. Bunlardan biri Türkiye, diğeri Türkistan’dır (Türk Dünyası El Kitabı, 1992). Türkistan’ın neresi olduğu ile ilgili bilim adamları arasında kesin bir görüş olmasa da coğrafi alan olarak Altay Dağları’nın kuzeybatısı, Tanrı Dağları’nın kuzeyi, Aral Gölü’nün doğusu olduğu düşünülmektedir (Şahin, 1999).

Doğanay (1995), Türk Dünyasını alanı 11,2 milyon km²’yi aşan büyük bir siyasi ve coğrafi birliğinin adı olarak açıklamış ve bu büyük siyasi dünyanın sınırlarının Adriyatik Denizi kıyılarından başlayıp Pekin yakınlarındaki Çin Seddi’ne kadar devam ettiğini ifade etmiştir. Türk Dünyası coğrafyasının matematik konumu 20° doğu (Batı Trakya) - 90° doğu (Turfan Havzası) meridyenleri ile 35° kuzey (KKTC) – 55° kuzey (Kazakistan) paralelleri arasında yer alan bölgedir. Kuzeyde Rusya, doğuda Çin, güneyde Pakistan, Afganistan ve İran, güneybatıda Arap ülkeleri, batıda ise Avrupa ülkeleri ile sınırı çizilir. Türkiye – Nahcivan ile diğer Türk ülkeleri, Ermenistan toprakları ile kesintiye uğramaktadır (Özey, 1999).

19. yüzyılda ünlü Türkolog ve seyyah A. H. Vambery, Türk dilinin yayılış alanının genişliğini, yapmış olduğu bir gezi esnasında görmüş, Balkanlardan Mançurya’ya kadar seyahat edecek bir kişinin Türk dilini bilmesi halinde yolculuğunu çok basit bir şekilde yapabileceğini, çünkü bahsi geçen bu coğrafyada Türk dilinin en geçerli dil olduğunu belirtmiştir. Günümüzde yaklaşık 220 milyon konuşuru bulunan Türk dili, Moğol ve Mançu-Tunguz dillerini de kapsayan Altay dil ailesinin en fazla konuşura sahip koludur (Akalin, 2007).

Türk Dünyası dil, soy ve toprakla birlikte kökleri tarihe uzanan kültürle alakalıdır. Bunların da ötesinde her ne kadar açılımları farklı olsa da siyasi egemenlikle ilgilidir. Siyasi olarak bağımsız olan ve kendi yönetimi üzerinde söz sahibi olan yedi Türk Cumhuriyeti bulunmaktadır. Bu cumhuriyetler Türk Dünyasını oluşturmaktadır (Naskali, 2007). Özdağ (2001) ünlü jeopolitikçi Mackinder’in “kalpgah” adını verdiği Türk ve Dünya tarihine eksen olan Avrasya bloğunun geniş merkez alanını, Türk dil ve kültür coğrafyasının ve Türklüğün egemen çoğunluk konumunu koruduğu alan olarak tanımlamıştır.

Türk milleti geçmişten günümüze kadar birçok devlet ve idare kurmuş ancak Rusların “böl – yönet” politikası yüzünden ayrı ayrı isimlerle parçalara ayrılmıştır (Ulusoy, 2009). Dünyanın farklı bölgelerinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan Türkler kültürel bağlarını hiçbir zaman koparmamışlardır. Atatürk de Türkiye ile Türk Dünyası arasında kültürel bağ kurulmasının gerekliliğini her zaman vurgulamış ve bunun önemi üzerinde durmuştur:

“Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını bugünden kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak. Dil bir köprüdür. İnanç bir köprüdür. Tarih bir köprüdür. Köklerimizimize inmeli ve olayların bölüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların (dış Türklerin) bize yakınlaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli...” Mustafa Kemal ATATÜRK, 1933

Atatürk'ün bu sözleri söylemesinden 53 yıl sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağılmış ve bu dağılmanın ardından Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan Türkleri bağımsızlıklarını ilan ederek yeni Türk Cumhuriyetleri kurulmuştur. Türkiye, 1991 yılında yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını tanıyan ve bu ülkelerde elçilik açan ilk ülke olmuş, aynı zamanda yeni kurulan bu Türk Cumhuriyetlerinin milletlerarası kuruluşlara üye olmalarını da sağlamıştır.

Bugün dünyada bağımsız ve özerk yapıya sahip çok sayıda Türk Cumhuriyeti vardır. Türk Dünyası, çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu coğrafya olarak ele alınırsa dört farklı şekilde sınıflandırılabilir (Uçar, 2007):

1. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri: Türkiye, KKTC, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan
2. Otonom Türk Devletleri: Altay, Başkırđistan (Başkırđistan), Çuvaşistan, Dağistan, Gagauz (Gökoğuz) Yeri, Hakas, Kabartay-Balkar (Malkar), Karaçay-Çerkez, Kırım, Tataristan, Tuva, Uygur Özerk Bölgesi (Doğu Türkistan), Yakutistan (Saka, Saha Eli)
3. Azınlık olan Türk toplulukları: Afganistan, Bulgaristan, Irak, İran, Kosova, Makedonya, Moğolistan, Rusya, Suriye, Tacikistan, Yunanistan
4. Göçlerle diğer ülkelerde yaşama imkânı bulan Türk toplulukları: Avustralya, ABD, Avrupa ülkeleri özellikle Almanya en çok göç alan ülke, Kanada, S. Arabistan ve diğer Ortadoğu ülkeleri ve Kuzey Afrika ülkeleri

Andican (1996) ise Türk Dünyasını üç ana grupta sınıflandırır:

1. Balkanlar, Kıbrıs, Kerkük gibi eski Osmanlı topraklarında yaşayan Türkler ve bu bölgelerin merkezi kısmında yer alan Türkiye Cumhuriyeti.
2. Rusya bünyesinde bulunan Türkler:
 - a) Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan gibi bağımsız Türk Cumhuriyetleri.
 - b) Özerk, muhtar bölgeler ve Kırım.
3. Çin tarafından işgal altında bulunan Doğu Türkistan, İran ve Afganistan sınırları içinde yaşayan Türkler.

Uçar ve Andican'ın (1996) sınıflandırmalarına baktığımız zaman Antarktika dışındaki her kıtada Türklerin varlığını söylemek yanlış olmaz. Bu alan içerisinde bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin yüzölçümü (KKTC dâhil) 4.738.536 km²'yi, özerk olan Türk Cumhuriyetlerinin yüzölçümü ise toplamda en geniş 5.613.939 km²'yi, en dar olarak da 5.604.466 km²'yi bulmaktadır. Bağımsız ve özerk Türk cumhuriyetlerinin toplam alanı yaklaşık 10,5 milyon km²'ye ulaşırken bu alanın Avrupa kıtasından biraz daha fazla olduğunu görmekteyiz.

Bu alan içinde özellikle Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Çünkü Türk Dünyası denildiği zaman genellikle akla ilk olarak Orta Asya Türk Cumhuriyetleri gelmektedir. Orta Asya güneyinde dünyanın en yüksek dağ sıralarını oluşturan Himalayalar ile kuzeyde Sayan Dağları ve Baykal Gölü etrafında yer alan dağlar, batıda Hazar denizi ile doğuda Büyük Kingan Dağları arasındaki geniş alanı oluşturmaktadır (Ardel, 1976).

Bu bölünmüşlüklere rağmen, siyasi olarak bütünleşme olmasa bile Türklerin eğitim, kültür, tarih, ekonomi gibi alanlarda ortak paydada hareket etmeleri çok önemlidir. Bu anlamda ortak paydada hareket edebilme kapasitesinin gelişimi için dil, tarih, eğitim ve ekonomi alanlarında köprülerin kurulması gerekmektedir (Bay vd., 2017). Nitekim Atatürk de Türk Dünyasındaki milli birlik ve beraberliğin sağlanmasının yanı sıra dil ve kültür birliğinin de sağlanması gerektiğini, bunun için milli tarihimizin ve dilimizin iyi bir şekilde araştırılması gerektiğini belirtmiştir (Saray, 1995). Atatürk'ün: "Türk Birliğinin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Türk Birliği'ne inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi yeni fasıllarını Türk Birliği ile açacak. Dünya sükûnunu bu fasıllar içinde bulacaktır. Türklüğün varlığı bu köhne âleme yeni ufuklar açacak. Güneş ne demek, ufuk ne demek o zaman görülecek." (Bozdağ, 2002) sözleri Türk Dünyası ile ilgili ümitlerinin kanıtı niteliğindedir.

Tablo 1. Bağımsız ve Özerk Türk Cumhuriyetleri

	Başkent	Yüzölçümü (km ²)
Türkiye	Ankara	783.562
Azerbaycan	Bakü	86.600
KKTC	Lefkoşa	3335
Kazakistan	Nursultan (Astana)	2.724.900
Kırgızistan	Bişkek	199.951
Özbekistan	Taşkent	448.978
Türkmenistan	Aşgabat	491.210
Abhazya Cumhuriyeti	Sohum	8432- 8600
Acara (Acaristan) Özerk Cumhuriyeti	Batumi	2900
Adıge (Adıgeya) Cumhuriyeti	Maykop	7792
Altay Cumhuriyeti	Gorno- Altaysk	92.600 – 92.902
Başkırdistan (Başkırtistan/ Başkırdistan) Cumhuriyeti	Ufa	142.947 – 143.600
Çuvaşistan (Çuvaş/ Çuvaşya) Cumhuriyeti	Şupaşkar	18.300- 18.34
Dağıstan	Mahaçkale (Mahaçkala)	50.300
Gagavuzya (Gagauzya) Cumhuriyeti	Komrad	1832
Hakas (Hakasya) Cumhuriyeti	Abakan	61.559 – 62.000
Kabardino (Kabardey) – Balkarya (Balkar) Cumhuriyeti	Nalçik ve Tırnavuz	12.500
Karaçay – Çerkes Cumhuriyeti (Karaçay – Çerkesya)	Cherkessk	14.100 – 14.277
Karakalpakistan (Karakalpakya)	Nukus/No'kis	160.000 – 164.900
Kırım Cumhuriyeti	Akmescit	26.200- 26.945
Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti	Nahcivan	5363- 5500
Tataristan Cumhuriyeti	Kazan	67.836 – 67.847
Tuva (Tıva) Cumhuriyeti	Kızıl	168.604 – 170.500

Araştırmanın Amacı

Özey (1999) Türk Dünyası gençliğinin ancak Türk Dünyası coğrafyasını inşa edebileceğini vurgulamıştır. Geleceğin mimarı olan gençliğin yetiştirilmesinde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Bu çalışmada Sinop Üniversitesinde öğrenim gören Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası ile ilgili algılarının ne olduğunun ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilgi kaynakları nelerdir?
2. Türk Dili, Türk Tarihi, Türk Kültürü, Türk Dünyası coğrafyası üzerine Türkiye’de çalışma yapan kurumlardan hangilerini biliyorsunuz?
3. Gelecekte bulunduğu bölgede güçlü bir role sahip olabilecek ülke sizce hangisidir? Neden?
4. Sizce Türkiye en çok hangi Türk Dünyası ülkesi ile iş birliği yapmalıdır? Neden?
5. Türk dünyası ülkelerinden birine turistik amaçlı gitmek isteseydiniz hangi ülkeyi seçerdiniz? Neden?
6. Türk dilinin bilinen en eski yazılı metinleri olan Göktürk Kitabeleri (Orhun Yazıtları) günümüzde hangi ülke sınırları içinde yer almaktadır?
7. Dede Korkut Hikâyelerinin geçtiği coğrafya hakkında bilgi veriniz.
8. Türk destanlarından bildiklerinizi sıralayınız.
9. Daha önce Türklere ait herhangi bir destan okudunuz mu? Cevabınız evet ise Türk destanlarından hangilerini okudunuz?
10. Türk dünyasında tarihsel süreçte hangi alfabeler kullanılmıştır?
11. Türk dünyasının ortak değerleri denildiğinde aklınıza neler geliyor?
12. Öğretmen adaylarının zihinlerinde beliren bağımsız Türk Devletleri hangileridir?
13. “Türk Dünyası” denilince aklınıza ne gelmektedir?

Yöntem

Bu çalışmada, Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin algılarını ortaya koymak amacıyla durum tespitine dayalı betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Geçmişteki veya günümüzdeki bir durumu ya da durumları detaylı bir şekilde betimlemeyi amaçlayan nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2005; Creswell, 2013). Betimsel tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi şartları içinde ve değiştirme, etkileme olmadan olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir kaniya varmak için ya evrenin tümü veya bir örnekleme üzerinde yapılan tarama şeklinde tanımlanmaktadır (Karasar, 2005). Katılımcıların sorulara vermiş olduğu yanıtlardan bazıları, doğrudan alıntı şeklinde -açıklamalarda kullanılmak üzere- araştırmaya yazılmıştır.

Evren-Örnekleme

Bu araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde ölçüt, Sinop Üniversitesinde Türkçe öğretmenliği ya da sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinden birinde okuyor olmalarıdır. Kolay ulaşılabilirlik ilkesi göz önünde tutularak Google Formlar'da, "çevrim içi görüşme formu" olarak hazırlanan form öğrencilere uygulanmıştır. Çalışma, Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 14 erkek, 46 kadın olmak üzere 60 öğretmen adayı ile yürütölmüştür. Katılımcılar random olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada öğretmen adaylarının "Türk Dünyası" algısını ölçmek için veri toplama aracı olarak kapalı uçlu ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Bu şekilde nitel araştırmayı desteklemek amacıyla katılımcıların Türk Dünyası ile ilgili bilgileri derinlemesine anlaşılmaya çalışılmıştır. Anket; sosyal bilimlerde geniş bir kitlenin düşüncesini ve eğilimini göstermek için veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Soru listesi olarak adlandırılan veri toplama yöntemi olarak da tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2005). Sorular belirlenirken ilgili literatür taranmış, daha önce konu ile ilgili yapılan anket çalışmaları incelenmiş, alan uzmanlarından yardım alınmıştır. Anketin ulaşılmak istenen amacına uygun olarak en doğru soruların seçilmesine dikkat edilmiştir. Google'ın anket formları hazırlamak için geliştirilen çevrim içi ortamında hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde cinsiyet ve konuya ilişkin bilgi kaynaklarının neler olduğunu belirlemek için sorular sorulmuştur (5 soru). İkinci bölümde ise öğretmen adaylarının Türk Dünyası algısını belirlemeye yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır (13 soru). Anket formu tüm bu sorulara yönelik seçeneklerin işaretlenebilmesine fırsat verecek şekilde hazırlanmıştır. Hazırlanan anket soruları Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun onayına sunulmuş, 09/07/2021 tarihinde yapılan toplantıda örneği verilen ölçme araçlarının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvuruçulara ait olması kaydıyla Üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesine uygun olduğu kabul edilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların "Google Drive" üzerinden doldurduğu görüşme formları indirilerek her bir araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Araştırmada sorulan sorulardan kapalı uçlu olanlar betimsel istatistik yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar benzerlik ve farklılıklarına göre kendi aralarında gruplandırılmış, temalara ulaşılmış ve analiz edilmiştir. Araştırmacılar tarafından elde edilen temalar karşılaştırılmıştır. Miles & Huberman (1994) tarafından belirlenen güvenilirlik formölü dikkate alınarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik katsayısının %70'in üzerinde olması araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar tarafından yapılan çalışmanın güvenilirlik sonucu ise %86 olarak saptanmıştır. Bu sonuç araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının görüşlerine araştırmada alıntılar yapılarak yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının doldurmuş olduğu formlar karışıklık olmaması adına ve katılımcıların isimlerine yer vermemek için kodlanmıştır. Türkçe öğretmen adaylarının formları "TÖ1, TÖ2.." şeklinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının formları "SBÖ1, SBÖ2.." şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyasına ilişkin bilgi kaynaklarının neler olduğu sorusuna ilişkin verdikleri cevaplar incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 2'de sunulmuştur.

Katılımcıların belirtmiş olduğu kaynak sayısı birden fazla olduğu için toplam frekans sayısı katılımcı sayısından fazladır. Katılımcıların Türk Dünyasına ilişkin bilgi kaynaklarının başında Türkçe öğretmen adayları için dersler gelmektedir. Türkçe öğretmen adaylarından 27'si (%18,62) Türk Dünyasına ilişkin bilgileri derslerde edinmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından ise 26'sı (16,35) Türk Dünyasına ilişkin bilgilere internette ulaşmıştır. Ders kitapları, tarih kitapları ve internet Türkçe öğretmen adayları; ders kitapları, tarih kitapları ve dersler de Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası açısından önemli bilgi kaynaklarındandır. Tablo incelendiğinde her iki öğretmen aday grubunun bilgi edinme kaynaklarının aynı olduğu görölmektedir. Türk Dünyasına ilişkin bilgi kaynaklarından yararlanma oranı en düşük kaynakları hem Türkçe öğretmenliği hem de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarında dergi ve gazeteler oluşurmaktadır.

Tablo 2. *Türk Dünyasına İlişkin Bilgi Kaynaklarının Neler Olduğu*

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Gazete	6	4,13	7	4,40
Dergi	3	2,06	5	3,14
Televizyon	11	7,59	14	8,80
Ansiklopedi	13	8,97	10	6,29
Ders Kitabı	21	14,48	23	14,47
İnternet	20	13,79	26	16,35
Tarihi Roman	15	10,34	13	8,18
Sosyal Çevre	8	5,52	16	10,06
Tarih Kitapları	21	14,48	23	14,47
Derslerde	27	18,62	22	13,84
Toplam	145	100	159	100

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bildikleri Türk Dili, Türk Tarihi, Türk Kültürü, Türk Dünyası coğrafyası üzerine Türkiye’de çalışma yapan kurumlardan hangisini bildikleri sorusu sorulmuştur. Katılımcı cevaplarına göre elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3. *Türk Dünyası Unsurlarına Yönelik Çalışma Yapan Kurumlar*

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Türk Tarih Kurumu	19	32,20	21	39,62
Türk Dil Kurumu	21	35,60	20	37,74
Atatürk Araştırma Merkezi	2	3,39	3	5,66
Yunus Emre Vakfı	1	1,69	1	1,89
Türksoy	2	3,39	1	1,89
Türk Konseyi	-	-	1	1,89
Üniversitelerin Dil, Tarih, Coğrafya Fakülteleri	2	3,39	1	1,89
Kültür Turizm Bakanlığı	2	3,39	1	1,89
Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü	2	3,39	-	-
Türk Dünyası Araştırma Vakfı	2	3,39	-	-
TİKA	2	3,39	-	-
Bilmiyorum	4	6,78	4	7,55
Toplam	59	100	53	100

Tablo 3’te Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bildikleri Türk Dünyası üzerine çalışmalar yapan kurumlar gruplandırılmıştır. Yapılan bu tabloda Türkçe öğretmen adaylarının verdikleri cevapların %35,60’ını Türk Dil Kurumu, %32,30’unu ise Türk Tarih Kurumu oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının verdikleri cevapları incelediğimizde %39,62 oranında Türk Tarih Kurumu, %37,74 oranında Türk Dil Kurumu cevabı verilmiştir. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında her iki öğretmen adayının en çok bildiği kurumların TTK ve TDK olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından biri Türk Konseyini cevap olarak vermiş ancak Türkçe öğretmen adaylarından hiçbiri Türk Konseyini cevap olarak vermemiştir. Aynı şekilde Türkçe öğretmen adaylarının cevaplarından olan Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırma Vakfı ve TİKA Sosyal Bilgiler öğretmen adayları tarafından söylenmemiştir. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından dörder öğrenci Türk Dünyası unsurları ile ilgili çalışma yapan kurumları bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına gelecekte bulunduğu bölgede güçlü bir role sahip olabilecek Türk ülkesinin hangisi olabileceği fikri sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4. Gelecekte Türk Dnyasında Güçlü Role Sahip Ülke Algısı

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Türkiye	25	71,43	24	68,57
Azerbaycan	4	11,43	6	17,14
Kazakistan	3	8,57	3	8,57
KKTC	1	2,86	1	2,86
Hiçbiri	2	5,71	1	2,86
Toplam	35	100	35	100

Tablo 4'te toplam frekansın hem Türkçe öğretmen adaylarında hem de sosyal bilgilerde 35 çıkmasının sebebi öğretmen adaylarından beşinin birden fazla ülke yazmasından kaynaklanmaktadır. Gelecekte bulunduğu bölgede güçlü bir role sahip olabilecek ülkelere ait tablo incelendiğinde Türkçe öğretmen adaylarından 25'i (%71,43), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 24'ü (%68,57) Türkiye'yi gelecekte bulunduğu bölgede daha güçlü bir devlet olarak görmektedir. Türkiye'nin gelecekte daha da güçlü olmasının nedenleri arasında ilk olarak jeopolitik konumunun öneminden bahsetmişlerdir. Azerbaycan ve Kazakistan'ın gelecekte güçlü bir devlet olacağına inanan öğretmen adayları her iki ülkenin sahip olduğu yeraltı zenginliklerine değinmişlerdir. Türkçe öğretmen adaylarından 2 öğrenci (%5,71), sosyal bilgiler öğretmen adaylarında bir öğrenci (%2,86) Türk ülkelerinin hiçbirinin gelecekte güçlü olabileceğine inanmamaktadır. Konuya ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Kazakistan olabilir diye düşünüyorum. Çok sayıda Sovyet zamanından kalan askeri bölgelere sahipler. Nüfusun azlığı ve seyrekliği ülkenin en temel problemleri arasında sayılabilir. Ancak yeraltı kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir. Özellikle petrol ve doğal gaz rezervleri çok önemli. SSCB döneminden kalma sorunları olsa da sahip oldukları kaynaklar sebebiyle güçleneceğini düşünüyorum. (TÖ1)

Türkiye. Çünkü jeopolitik konumu sahip olduğu en önemli güçtür. (TÖ7)

(...) her yönden bağımsız bir ülke olduğumuz için Türkiye olarak görüyorum. Şanlı tarihiyle birçok devletin saygısını kazandığı ve hoşgörülü bir millet olduğumuz için birçok devleti aynı çatı altında toplayacak tek devletin bizim ülkemiz olduğumu düşünüyorum. (SBÖ25)

Türkiye ve Azerbaycan'ın bilim ve teknolojik çalışmalara önem vererek kendisini geliştirmeye, yerli üretimlerini arttırmaya, ülkesindeki bilim insanlarına ve öğrencilerine imkânlar vererek çalışmalarına destekler sağlanırsa, ileride çok daha güçlü ülkeler olabileceğini düşünüyorum. (SBÖ22)

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına Türkiye'nin en çok hangi Türk Dnyası ülkesi ile iş birliği yapması gerektiği sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5. Türkiye ile Türk Dnyası Ülkeleri Arasında İş Birliği

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Azerbaycan	19	63,33	24	80
Kazakistan	2	6,66	1	3,33
Türkmenistan	2	6,66	1	3,33
Özbekistan	1	3,33	1	3,33
KKTC	-	-	1	3,33
Doğu Türkistan	4	13,33	-	-
Hepsi ile	1	3,33	2	6,66
Hiçbiri ile	1	3,33	-	-
Toplam	30	100	30	100

Tablo 5'te öğretmen adaylarına Türkiye'nin en çok hangi Türk Dnyası ülkesi ile iş birliği yapması gerektiği sorulmuş ve verdikleri cevaplar tablolaştırılmıştır. Tablo incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 24'ü (%80), Türkçe öğretmen adaylarının ise 19'u (%63,33) Türkiye'nin Azerbaycan ile iş birliği yapması gerektiğini düşünmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Azerbaycan ile iş birliğini gerekli görme nedenleri arasında Türkiye ile Azerbaycan'ın kardeş ülke olduğu algısının etkisi çok yüksektir. Bu durum Türkçe öğretmen adaylarının bakış açısında da aynı perspektif üzerinden değerlendirilmiştir. Hem Türkçe öğretmenliği hem de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Azerbaycan ile ilgili iş birliği görüşlerinde ortak olarak rastlanan bir diğer görüş ise Azerbaycan'ın yer altı kaynakları bakımından zengin olmasının ortak stratejiler oluşturma noktasında etkili olacağı fikridir. Tabloda dikkat çeken unsurlardan biri Türkiye

ile yavru vatan olarak değerlendirilen KKTC'nin iş birliği noktasında Türkçe öğretmenlerinin hiçbirinin görüş belirtmemesi, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından ise yalnızca 1'inin (%3,33) bu ortaklığa olumlu yönde bakmasıdır.

Tabloda dikkat çeken bir diğer unsur ise Türkçe öğretmen adaylarından 4'ünün (%13,33) Türkiye ile Doğu Türkistan arasında bir iş birliği fikrini desteklemeleridir. Nedenleriyle açıklanan soruda Türkiye'nin Doğu Türkistan'a desteğini ve yardımını esirgememesi gerektiği ifade edilmiştir. Türkçe öğretmen adaylarının yalnızca 1'i (%3,33), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ise 2'si (%6,66) Türkiye'nin tüm Türk Dünyası ülkeleri ile iş birliği yapması gerektiği tezini desteklerken Türkçe öğretmenliği adaylarından 1'i (%3,33) mevcut iş birliklerinden hiçbirine olumlu yaklaşmadığını ifade etmiştir.

Türkiye ile Türk Dünyası ülkeleri arasında oluşturulabilecek iş birliği noktasında öğretmen adaylarının görüşlerinden bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

Azerbaycan. Atatürk'ün ifade ettiği gibi: " Azerbaycan'ın sevinci bizim sevincimiz, kederi bizim kederimizdir." Kardeş ülke ile biririmizi destekleyebileceğimizi düşünüyorum. (TÖ30)

Azerbaycan. Coğrafi özellikler olarak zengin ve kaynaklar bakımında verimli bir ülkedir. Ayrıca kardeş ülkemiz (TÖ24)

Hepsiyle iş birliği yapılmalıdır. Tüm Türk Cumhuriyetleri birleşmeli ve Turan Devletini kurmalıyız. (SÖ18)

KKTC çünkü ileride güçlü bir devlet olacağını düşünüyorum (SÖ21)

Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Türk dünyası ülkelerinden birine turistik amaçlı gitmeyi istemeleri durumunda hangi ülkeyi seçmek isteyecekleri sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6. Türk Dünyası Ülkelerine Olası Turistik Ziyaret Tercihi

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Azerbaycan	14	46,66	16	53,33
Özbekistan	2	6,66	5	16,66
Kazakistan	3	10	2	6,66
Türkmenistan	4	13,33	3	10
Kırgızistan	3	10	-	-
KKTC	1	3,33	1	3,33
Doğu Türkistan	1	3,33	1	3,33
Hepsi	1	3,33	2	6,66
Hiçbiri	1	3,33	-	-
Toplam	30	100	30	100

Tablo 6'da öğretmen adaylarının Türk dünyası ülkelerinden birine turistik amaçlı gitmeyi istemeleri durumunda hangi ülkeyi seçmek isteyecekleri sorusuna verdikleri cevaplarda Azerbaycan cevabının diğer ülkelerin önüne geçtiği görülmektedir. Türkçe öğretmen adaylarının 14'ü (%46,66), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının da 16'sı (%53,33) Türk dünyası ülkelerinden Azerbaycan'a turistik amaçlı gitmek istediğini ifade etmiştir. Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adayları bu ziyaretin Azerbaycan'a olma sebeplerini kültür birlikteliği, tarihi mekân ziyaretleri ve kardeş ülkeyi görme merakı olarak ortak fikirlerle açıklamaktadır. Azerbaycan'dan sonra en çok ziyaret edilmek istenen ülkelerin Özbekistan ve Türkmenistan olduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenliği öğretmen adaylarının 2'si (%6,66), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 5'i (%16,66) Özbekistan'ı; Türkçe öğretmenliği öğretmen adaylarının 4'ü (%13,33), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 3'ü (%10) ise Türkmenistan'ı ziyaret etmek istediğini belirtmişlerdir.

Tablodan kardeş ülke Azerbaycan'a karşı hissedilen merakın yavru vatan KKTC için aynı durumda olmadığı saptanmıştır. Türkçe öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının her ikisinde de yalnızca 1'er kişi KKTC'yi ziyaret etmek isteyeceğini belirtmiştir. Yine Türkçe öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının her ikisinde de 1'er öğretmen adayı Doğu Türkistan'ı görmek isteyeceğini ifade etmiştir. Türkçe öğretmenliği adaylarının yalnızca 1'i (%3,33), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ise 2'si (%6,66) tüm Türk dünyası ülkelerini ziyaret etmek istediğini söylerken Türkçe öğretmenliği adaylarının 1'i (3,33) hiçbir Türk Dünyası ülkesini görmek istemediğini ifade etmiştir.

Türk dünyası ülkelerinden birine turistik amaçlı gitmeyi istemeleri durumunda hangi ülkeyi tercih edecekleri sorusu yöneltilen öğretmen adaylarının görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Bütün Türk ülkelerini gezip kendi soydaşlarımın yaşam şartlarını görmek isterdim. (TÖ3)

Kazakistan. Yaşam şartlarını ve ekonomilerinin işleyişini görmek için. (TÖ15)

Özbekistan çünkü mimarisini ve oradaki yapıları merak ediyorum (SÖ28)

Azerbaycan. Çünkü kültürünü ve tarihi yerlerini görmek ve onları yakından tanımak isterdim. Aynı zamanda insanların sıcakkanlı ve anlayışlı olduğunu düşünüyorum. (SÖ 30)

Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına Türk dilinin bilinen en eski yazılı metinleri olan Göktürk Kitabelerinin günümüzde hangi ülke sınırları içinde yer aldığı sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7. Göktürk Kitabelerinin Yer Aldığı Ülke

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Moğolistan	27	90	27	90
Kazakistan	1	3,33	-	-
Türkmenistan	-	-	1	3,33
Bilmiyorum	2	6,66	2	6,66
Toplam	30	100	30	100

Tablo 7'de öğretmen adaylarına Türk dilinin bilinen en eski yazılı metinleri olan Göktürk Kitabelerinin günümüzde hangi ülke sınırları içinde yer aldığı sorusu sorulduğunda hem Türkçe öğretmen adayları hem de Sosyal Bilgiler öğretmen adayları büyük çoğunlukla doğru yanıt olan Moğolistan cevabını vermiştir. Türkçe öğretmenliği adaylarının 27'si (%90) ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği adaylarının 27'si (%90) kitabelerin Moğolistan'da olduğunu belirtmiştir. Her iki alanda da önemli bir yeri olan ve Türklerin ilk yazılı belgeleri niteliğindeki Göktürk Kitabeleri konusunda 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının bilgilerinin doğru olması beklendiği bir durumdur. Türkçe öğretmenliği adaylarından yalnızca 1'i (%3,33) Kazakistan; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından da yalnızca 1'i (%3,33) Türkmenistan cevabını vermiştir. Hem Türkçe öğretmenliği hem de Sosyal Bilgiler öğretmenliği adaylarından 2'şer kişi konuya ilişkin herhangi bir bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından Dede Korkut Hikâyelerinin geçtiği coğrafya hakkında bilgi vermeleri istenmiş ve katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8. Dede Korkut Hikâyelerinin Coğrafyası

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Hikâyenin geçtiği yer	26	78,78	24	51,06
İklim / Bitki örtüsü	2	6,06	11	23,40
Ekonomik etkinlikleri	-	-	3	6,38
Yeraltı zenginlik kaynakları	-	-	1	2,13
Su kaynakları	-	-	3	6,38
Konu içeriği	1	3,03	-	-
Bilmiyorum	4	12,12	5	10,64
Toplam	33	100	47	100

Tablo 8'de öğretmen adaylarından Dede Korkut Hikâyelerinin geçtiği coğrafya hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Tabloda toplam frekansın hem Türkçe öğretmen adaylarında hem de sosyal bilgilerde 30'un üzerinde çıkmasının sebebi öğretmen adaylarının hikâyelerin geçtiği coğrafyayı anlatırken birden fazla alt başlığa yer vermelerinden kaynaklanmaktadır. Tabloya göre öğretmen adayları Dede Korkut Hikâyelerinin coğrafyasından bahsederken özellikle hikâyelerin geçtiği yeri/bölgeyi anlatarak coğrafyasını anlatmaya çalışmıştır. Bu anlatımlarda hem Türkçe hem de Sosyal Bilgiler öğretmen adayları Orta Asya, Hazar Denizi kıyıları, Kuzeydoğu Anadolu, Azerbaycan cevaplarını vererek aynı farkındalıkta olduklarını göstermişlerdir. Türkçe öğretmenliği adaylarından 26'sı (%78,78) ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği adaylarından 24'ü (%51,06) Dede Korkut Hikâyelerinin coğrafyasını belirttiğimiz bölgeler üzerinden ifade

etmişlerdir. Tabloya göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 11'inin (%23,40) hikâyelerin coğrafyasını anlatırken iklim ve bitki örtüsünü betimleyerek bilgi verdiklerini görmekteyiz. Dede Korkut Hikâyelerinin coğrafyası anlatılırken Sosyal Bilgiler öğretmen adayları coğrafyayı ekonomik etkinlikler, yeraltı zenginlik kaynakları ve su kaynaklarından da bahsederek anlatmışlardır. Türkçe öğretmen adaylarının hiçbiri bu noktalara temas etmemiştir. Dede Korkut Hikâyelerinin geçtiği coğrafya ile ilgili hiçbir bilgisi olmadığını söyleyen Türkçe öğretmenliği adayları 4 (%12,12); Sosyal bilgiler öğretmen adayları ise 5 (10,64) kişidir.

Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına hangi Türk destanlarını bildikleri sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmen Adayları Tarafından Bilinen Türk Destanları

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Bozkurt	20	12,73	17	11,56
Alp Er Tunga	14	8,91	14	9,52
Türeyiş	19	12,10	23	15,64
Şu	13	8,28	12	8,16
Göç	12	7,64	17	11,56
Oğuz Kağan	12	7,64	17	11,56
Ergenekon	19	12,10	22	14,96
Manas	16	10,19	12	8,16
Yaradılış	13	8,28	8	5,44
Dede Korkut	1	0,63	1	0,68
Atilla	4	2,54	2	1,36
Cengiz Han	3	1,91	1	0,68
Timur	1	0,63	-	-
Köroğlu	5	3,18	-	-
Satuk Buğra Han	3	1,91	-	-
Danişment Gazi	2	1,27	-	-
Battal Gazi	-	-	1	0,68
Toplam	157	100	147	100

Tablo 9'da öğretmen adaylarından bildikleri Türk destanlarını sıralamaları istenmiştir. Tabloda toplam frekansın Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarında 140'ın üzerine çıkma nedeni öğretmen adaylarının bildikleri destanları sıralarken pek çok destana yer vermeleridir. Türkçe öğretmen adaylarının 19'u (%12,10) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 23'ü (%15,64) Türeyiş Destanı'nı bildiklerini söylemişlerdir. Tabloya göre en çok bilinen destan Türeyiş Destanı'dır. Uygurlara ait olan bu destanı bilinirlik bakımından izleyen ve konu bakımından da benzerlik gösteren Göktürklere ait Bozkurt Destanı'nı Türkçe öğretmen adaylarının 20'si (%12,73) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 17'si (%11,56) bildiklerini ifade etmektedir. Dünyanın en uzun destanı olarak karşımıza çıkan Manas Destanı'nı Türkçe öğretmen adaylarının 16'sı (%10,19); Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ise 12'si (%8,16) belirtmiştir.

Tabloya göre Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının hâkim oldukları destan dönemi İslamiyet öncesi Türk destanlarıdır. İslamiyet sonrası döneme ait olan Türk destanlarından Köroğlu Destanı, Satuk Buğra Han Destanı, Danişment Gazi Destanı, Timur Destanı yalnızca Türkçe öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir. İslamiyet sonrası Türk destanlarından Battal Gazi Destanı'nı ise yalnızca 1 (0,68) Sosyal Bilgiler öğretmen adayı belirtmiştir. İslamiyet sonrası Türk destanlarından Cengiz Han Destanı'nı Türkçe öğretmenliği adaylarından 3'ü (%1,91); Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından ise yalnızca 1'i (%0,68) dile getirerek dönemle ilgili ortak bir destanın varlığından söz etmiştir.

Tablodaki önemli ayrıntılardan biri de Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili bölümdür. Türkçe öğretmen adaylarından 1'i (0,63) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından da 1'i (0,68) Dede Korkut Hikâyelerini bildikleri destanlar içerisinde belirtmişlerdir. Bu düşüncenin sebebi hikâyelerin destan döneminden hikâyeciliğe geçiş döneminin ilk ürünü olmasından kaynaklanabilmektedir.

Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına daha önce Türklere ait bir destan okuyup okumadıkları, Türklere ait bir destan okuyanların hangi destanı okuduğu bilgisini vermeleri istenmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 10. Öğretmen Adayları Tarafından Okunan Türk Destanları

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Bozkurt	9	16,67	8	13,56
Yaradılış	3	5,56	3	5,08
Alp Er Tunga	3	5,56	4	6,78
Oğuz Kağan	9	16,67	3	5,08
Türeyiş	3	5,56	13	22,03
Şu	2	3,70	4	6,78
Göç	3	5,56	5	8,47
Ergenekon	10	18,52	10	16,95
Köroğlu	5	9,26	-	-
Dede Korkut	2	3,70	-	-
Atilla	-	-	1	1,69
Okumadım	5	9,26	8	13,56
Toplam	54	100	59	100

Tablo 10’da öğretmen adaylarına Türklere ait hangi destanları okudukları bilgisi sorulmuştur. Tabloda toplam frekansın Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarında 30’ün üzerinde olmasının nedeni birden fazla Türk destanı okuyan öğretmen adayları olmasıdır. Tabloya göre öğretmen adayları tarafından en çok okunan destan Ergenekon Destanıdır. Türkçe öğretmen adaylarının 10’u (18,52) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 10’u (%16,95) Göktürklerle ait bu destanı okumuştur. Ergenekon Destanını Bozkurt ve Türeyiş Destanları takip etmektedir. Türkçe Öğretmen adaylarının 9’u (%16,67) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 8’i (%13,56) Bozkurt Destanını; Türkçe Öğretmen adaylarının 3’ü (%5,56) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 13’ü (%22,03) ise Türeyiş Destanını okuduklarını ifade etmişlerdir. Köroğlu Destanı ve Dede Korkut, Türkçe öğretmen adaylarının bir kısmı tarafından okunurken Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bu destanları okumadığı saptanmıştır. 9.tabloda yer alan “Öğretmen Adayları Tarafından Bilinen Türk Destanları” kısmındaki cevaplarla uyumlu olarak “Öğretmen Adayları Tarafından Okunan Türk Destanları” tablomuzda da İslamiyet sonrası Türk destanlarına olan ilginin azlığını gözlemliyoruz. Türkçe öğretmen adaylarından 5 kişinin (%9,26) okuduğu Köroğlu Destanı dışında herhangi bir İslamiyet sonrası destan okunmamıştır. Bu durum öğretmen adaylarının zihninde İslamiyet öncesine dair bir algı olarak kaldığına ve onlarda gerekli merakı uyandırmadığına bir kanıt olabilir. Türkçe öğretmenliği adaylarının 5’i (%9,26) ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 8’i (%13,56) hiçbir Türk destanını okumamıştır.

Onuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına Türk dünyasının tarihsel süreçte hangi alfabeleri kullandığı sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 11. Türk Dünyasının Tarihsel Süreçte Kullandığı Alfabeler

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Göktürk Alfabesi	28	22,95	29	28,71
Uygur Alfabesi	20	16,39	16	15,84
Kiril Alfabesi	25	20,49	12	11,88
Latin Alfabesi	25	20,49	21	20,79
Arap Alfabesi	24	19,67	20	19,80
Osmanlıca	-	-	3	2,97
Toplam	122	100	101	100

Tablo 11’de öğretmen adaylarına Türk dünyasının tarihsel süreçte kullandığı alfabelerin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Tabloda toplam frekansın Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarında yüksek çıkmasının nedeni öğretmen adaylarının birden fazla alfabe yazmalarıdır. Türkçe öğretmen adaylarının 28’i (%22,95) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 29’u (%28,71) Göktürk alfabesinin Türkler tarafından kullanıldığını söylemiştir. Türkçe öğretmen adaylarının 25’i (%20,49) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 21’i (20,49) günümüzde de kullandığımız alfabe olan Latin alfabesinin Türkler tarafından kullanıldığını ifade etmiştir. Göktürk alfabesinin günümüzde kullandığımız Latin alfabesinden daha çok söylenmesi dikkat çekici bir ayrıntıdır. Tabloda Latin alfabesinden sonra en çok bilinen ve tekrar edilen alfabe Arap alfabesidir. Türkçe öğretmen adaylarının 24’ü (%19,67) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 20’si (%19,80) Arap alfabesini Türklerin tarihsel süreçte kullandığını belirtmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen

adaylarının 3'ü (%2,97) bir yazın dili olan Osmanlıca'yı tarihsel süreçte kullanılan bir alfabe olarak görmektedir.

On Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına Türk dünyasının ortak değerleri denildiğinde akıllarına neler geldiği sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 12. *Türk Dünyasının Ortak Değerleri*

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Töre	1	1,75	4	6,06
Edebiyat	10	17,54	14	21,21
Yaşlılara saygı	4	7,02	-	-
Kültür (gelenek-görenek-örf-adet)	30	52,63	23	34,85
İnanç	3	5,26	9	13,64
Ortak köken (tarih/coğrafya)	6	10,53	5	7,58
Törenler (bayram, kutlama, nevrüz, Hıdırellez)	-	-	6	9,09
Aile yapısı	-	-	2	3,03
Milli bilinç/millet	3	5,26	2	3,03
Toplam	57	100	66	100

Tablo 12'de öğretmen adaylarına Türk dünyasının ortak değerlerinin neler olduğu sorulmuştur. Tabloda toplam frekansın Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarında yüksek çıkmasının nedeni öğretmen adaylarının birden çok değeri ifade etmelerinden kaynaklanmaktadır. Türkçe öğretmen adaylarının 30'u (52,63) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 23'ü (%34,85) Türk dünyasının ortak değerine kültürel unsurlar açısından yaklaşmaktadır. Türkçe öğretmen adaylarının 10'u (%17,54) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 14'ü (%21,21) edebiyat cevabını vermiştir.

Türk dünyasının ortak değerlerini belirlemede önemli fonksiyonu olan tarih ve coğrafya unsurları Türkçe öğretmen adaylarından 6 (10,53) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 5 (%7,58) kişi tarafından yanıtlanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları törenler ve aile yapısını Türk dünyası ortak değeri olarak yorumlarken Türkçe öğretmen adayları bu konulara hiç değinmemiş, Türkçe öğretmen adayları da Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının hiç değinmediği yaşlılara saygıyı ortak değer olarak kabul etmiştir.

On İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerinde beliren bağımsız Türk Devletlerinin hangileri olduğu sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 13. *Türk Dünyasında Bağımsız Türk Devletleri*

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Türkiye	24	19,2	24	18,05
Azerbaycan	27	21,6	28	21,05
KKTC	9	7,2	10	7,52
Türkmenistan	19	15,2	18	13,53
Kırgızistan	13	10,4	16	12,03
Kazakistan	14	11,2	18	13,53
Özbekistan	16	12,8	18	13,53
Tacikistan	1	0,8	1	0,75
Yakutistan	1	0,8	-	-
Doğu Türkistan (Sincan Uygur)	1	0,8	-	-
Toplam	125	100	133	100

Tablo 13'te öğretmen adaylarına zihinlerinde beliren bağımsız Türk Devletleri sorulmuştur. Tabloda toplam frekansın Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarında yüksek çıkmasının nedeni öğretmen adaylarının birden fazla bağımsız Türk devletinin ismini belirtmelerinden kaynaklanmaktadır. Bağımsız Türk devleti dendiğinde her iki bölüm öğretmen adaylarının aklına Azerbaycan'ın geldiğini görmekteyiz. Azerbaycan'ı ifade eden Türkçe öğretmen adayları 27 kişi (%21,6) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adayları da 28 kişidir (%21,05). Tabloya göre Azerbaycan sonrasında Türkiye'yi görmekteyiz. Zihinlerde çoğunlukla Türkiye değil Azerbaycan belirmiştir.

Türkçe öğretmen adaylarının 24'ü (%19,2) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının da 24'ü (%18,05) Türkiye'yi bağımsız Türk devleti olarak ifade etmiştir. Hem Türkçe öğretmen adaylarından hem de Sosyal

Bilgiler öğretmen adaylarından 1'er kişi bağımsız Türk devletleri içine Türk olmayan Tacikistan'ı almıştır. Türkçe öğretmen adaylarından 1 kişi (%0,8) Rusya'yı oluşturan federe cumhuriyetlerden biri olan Yakutistan'ı ve 1 kişi de (%0,8) Çin'in kuzeybatısında bulunan bir özerk bölge olan Doğu Türkistan'ı (Sincan/Uygur) bağımsız Türk devletleri içinde değerlendirirken Sosyal Bilgiler öğretmen adayları federe ya da özerk bölgelerden bahsetmemiştir.

On Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Türk Dünyası” denilince aklınıza ne gelmektedir? sorusu sorularak Türk dünyası imajlarında nelerin yer ettiği bilgisi edinilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 14. *Türk Dünyası Kavramı Algısı*

	<i>Türkçe</i>	<i>%</i>	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>%</i>
Bağımsız /özerk Türk cumhuriyetleri	7	23,33	9	30
Ortak dil	2	6,67	1	3,33
Ortak geçmiş	3	10	1	3,33
Ortak kültür	3	10	5	16,67
Aynı coğrafyada yaşaması	10	33,33	3	10
Birbirinden kopuk olan millet	3	10	6	20
Birlik beraberlik	-	-	5	16,67
Gönül birliği	1	3,33	-	-
Kızıl elma	1	3,33	-	-
Toplam	30	100	30	100

Tablo 14'te öğretmen adaylarına Türk Dünyası kavramı algıları sorulmuştur. Tabloya göre Türkçe öğretmen adaylarının 7'sinin (%23,33) ve Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 9'unun (%30) Türk dünyası algısı bağımsız ya da özerk Türk Cumhuriyetini ifade etmektedir. Bu öğretmen adayları için Türk devletleri ve Türk toplulukları Türk Dünyası demektir. Türkçe öğretmen adaylarının 10'una (%33,33) göre aynı coğrafyada yaşamak Türk Dünyası imajına uygunken coğrafya birlikteliği Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 3'ü (%10) için uygun bir durumdur. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 5'i (16,67) birlik ve beraberlik cevabını verirken Türkçe öğretmen adaylarının birlik ve beraberliği bu kriterler içine almadığı yalnızca 1 (%3,33) öğretmen adayının gönül birliğine değindiği tabloya göre saptanmıştır. Türkçe öğretmen adaylarından 3'ü (%10) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 6'sı (%20) Türk dünyası kavramını Türk milletlerinin birbirlerinden kopuk olması olarak değerlendirmiştir. “Türk Dünyası” kavramına ilişkin algılarının nasıl olduğu sorusu yöneltilen öğretmen adaylarının görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Tüm bağımsız Türk cumhuriyetleri, özerk Türk cumhuriyetleri ve Türk topluluklarıdır. (SÖ6)

Türk dünyası Türklerin büyük bir coğrafya da insanlağın varlığından beri süregelen, dönem dönem farklı isimler almış ama kültürünü ve geleneklerini korumuş büyük bir kitlenin tanımıdır. (SÖ9)

Türkçe konuşan, kendisini Türk hisseden her yer Türk dünyasıdır. (TÖ8)

Türk Dünyası kavramı kültürel, tarihi, coğrafi bir şuurunu ifade etmektedir. (TÖ30)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yüzyıllardır varlığını sürdüren, çeşitli devletler kuran, geniş bir coğrafyaya hâkim olan Türk milleti ortak manevi değerlere sahip olmakla birlikte, bu değerleri korumakla da yükümlüdür. Bu konuda en büyük görev gelecek nesillere değerlerimizi aktaracak olan öğretmenlere düşmektedir. Türk Dünyasına ilişkin bilincin artırılması yönünde en önemli görev ise örgün eğitim kurumlarına ve özellikle coğrafya, sosyal bilgiler, tarih, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı derslerine düşmektedir.

Araştırmada Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk Dünyası algısı tespit edilmeye çalışılarak bu konuda oluşturulan alt problemlere cevaplar bulmak amaçlanmıştır. Katılımcıların Türk Dünyası ile ilgili bilgi kaynaklarını ağırlıklı olarak dersler, tarih kitapları ve ders kitabı oluşturmaktadır. Öğrencilerin doğru kaynaklardan bilgi edinmesi ve bu konuda en önemli rolü ders kitaplarının oluşturması oldukça önemlidir. Türk dünyası konusunda öğrencilerin bilgilerini arttırıcı etkiye sahip ders kitaplarında konu ile ilgili bilgilere geniş yer verilmesi, ilkökul düzeyinden başlayarak eğitim kurumlarının her kademesinde önem taşımaktadır. Sezer (2011) Türk Dünyası Coğrafyası adı altında Türk Dünyası coğrafyasının fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafya özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde, Orta Asya Türk

Cumhuriyetlerinin kendi aralarında ve diğer devletlerle ilişkilerinin tartışılarak öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların ikinci önemli bilgi edinme kaynaklarının internet olması (Türkçe öğretmen adaylarından 20 öğrenci, sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 26 öğrenci) düşündürücüdür. Çünkü internette her zaman doğru bilgiye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Öğrencilerin doğru veya yanlış bilgilere göre algılarını biçimlendirdikleri görülmektedir. 2017 yılında Bay ve arkadaşları “Türk Dünyası” hakkında bilgi edinilen kaynakların neler olduğunu katılımcılara sormuş, yapılan çalışmaya benzer şekilde bu çalışmadaki katılımcıların da en fazla bilgi edindiği kaynakların internet ve kitaplar olduğu saptanmıştır. Gülüm ve Seyfullayeva'nın (2013) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası ile ilgili bilgilerinin okul öğrenmeleri şeklinde edindikleri, bunu TV, kitaplar ve yazılı basının izlediği saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan Türk dili, Türk tarihi, Türk kültürü, Türk dünyası coğrafyası üzerine Türkiye’de çalışma yapan kurumlardan Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok cevap verdiği kurumlar Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu’dur. Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu Atatürk’ün talimatıyla kurulmuş, çalışmalarını bizzat yakından takip etmiş, vasiyetinde mal varlığını bu iki kuruma bırakmıştır. Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarından dörder öğrenci araştırmanın bu alt problemi ile ilgili bilgisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Gelecekte bulunduğu bölgede güçlü bir role sahip olabilecek Türk ülkesi ile ilgili Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu Türkiye cevabını vermiştir. Öğretmen adayları Türkiye’nin sahip olduğu jeopolitik önem, genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması vb. özelliklerine değinerek ortak payda da bulmuşlardır. Türk ülkelerinin hiçbirinin gelecekte güçlü olabileceğine inanmayan toplam 3 öğretmen adayı bulunmaktadır. Bu konuda öğretmen adayları diğer devletlerin Türklere karşı nefret duygusu beslemesini sebep olarak göstermişlerdir. Benzer bir soru Alım tarafından coğrafya eğitimi öğrencilerine sorulmuş, coğrafya eğitiminde okuyan öğrencilerin %99’u Türkiye cevabını vermiştir (Alım, 2009).

Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarına Türkiye’nin en çok hangi Türk Dünyası ülkesi ile iş birliği yapması gerektiği sorulmuş ve öğretmen adayları Azerbaycan cevabını vererek aynı noktada buluşmuşlardır. Öğretmen adayları tarafından cevap olarak verilen diğer Türk ülkeleri Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve KKTC olmuştur. Öğretmen adaylarının bağımsız bir Türk devleti olmayan Doğu Türkistan olarak işaret ettiği Sincan (Uygur) Özerk Bölgesi de Türkçe öğretmen adaylarının cevapları arasında yer almıştır.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan Türk dünyası ülkelerinden hangisine turistik amaçlı ziyaret etmek isteyecekleri sorulmuştur. Türkçe öğretmen adaylarının 14’ü, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının da 16’sı Türk dünyası ülkelerinden Azerbaycan’ı kültürel birlikteliklerin olması, kardeş ülke olarak görme sebeplerinden dolayı turistik ülke olarak ziyaret etmek istedikleri ülke olarak belirtmişlerdir. Her iki öğretmenlik adaylarından birer kişi yapacakları ziyaretin turistik amaçlı olmayacağını, bölgede yaşayan Türklerin yaşamış olduğu sıkıntıları tüm dünyaya göstermek amacıyla Sincan (Uygur) Özerk Bölgesi’ne gitmek istediklerini belirtmişlerdir.

Göktürk Kitabelerinin günümüzde hangi ülkenin sınırlarında yer aldığı sorusu çalışmanın altıncı alt problemini oluşturmaktadır. Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %90’ı Moğolistan doğru cevabını vermiştir.

Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarına Dede Korkut Hikayelerinin geçtiği coğrafya hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Öğretmen adayları hikâyenin geçtiği yeri anlatırken Orta Asya, Hazar Denizi kıyıları, Kuzeydoğu Anadolu ve Azerbaycan cevabını vermişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları aynı zamanda iklim ve bitki örtüsü özelliklerine, hikâyenin anlatıldığı dönemde yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerine, su kaynakları ve yeraltı zenginliklerine Türkçe öğretmen adaylarından daha çok değinmişlerdir. Türkçe öğretmen adaylarından yalnızca biri konunun içeriğine değinmiştir. Hem Türkçe hem de sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Dede Korkut Hikayelerinin geçtiği coğrafya hakkında bilgi sahibi olamadığını söyleyen öğrenciler bulunmaktadır.

Araştırmanın sekizinci alt problemi olarak öğretmen adaylarına Türk destanlarından hangilerini bildikleri sorulmuştur. Türkçe öğretmen adaylarının en çok bildikleri destanlar Bozkurt, Türeyiş, Ergenekon, Manas, Alp Er Tunga, Şu, Yaradılış, Oğuz Kağan ve Göç olarak sıralanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise Türeyiş, Ergenekon, Bozkurt, Oğuz Kağan, Göç, Alp Er Tunga, Şu, Manas olarak sıralanmaktadır. Bildikleri destanların sıralaması farklı olsa da en çok bildikleri destanların aynı

olduğu ve hâkim oldukları destan döneminin İslamiyet öncesi Türk destanları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dokuzuncu araştırma sorusunda ise öğretmen adaylarının okudukları Türk destanları sorgulanmıştır. Verilen cevapları incelediğimiz zaman hem Türkçe hem de sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından en çok okunan destanlardan biri Göktürlere ait Ergenekon Destanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 13'ü Türeyiş, 8'i Bozkurt destanını okumuştur. Türkçe öğretmen adaylarından 9'ar kişi Bozkurt ve Türeyiş Destanını okuduklarını belirtmişlerdir. Sonuçlar incelendiğinde en çok dikkat çeken ayrıntı hiçbir Türk destanını okumadığını söyleyen öğretmen adaylarıdır.

Tarihsel süreçte Türk dünyasının kullandığı alfabelerin neler olduğu sorusuna Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok cevap olarak belirttiği alfabe Göktürk alfabesi olmuştur. Günümüzde kullandığımız Latin alfabesinin Göktürk alfabesinden daha az söylenmesi oldukça dikkat çekicidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 3'ü Osmanlıca'yı bir alfabe olarak görmektedir. Halbuki Osmanlıca sadece yazın dili olarak kullanılmıştır. Bu durum adayların kavram yanlışlığına düştüklerini göstermektedir.

Türk dünyasının ortak değerlerinin neler olabileceği sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok değindiği ortak değer kültürel unsurlar olmuştur. Türkçe öğretmen adaylarının kültürel unsurlardan sonra en çok dile getirdiği ortak değerler edebiyat ve ortak köken olarak belirttikleri tarih/coğrafya olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ise edebiyat, inanç ve törenler üzerinde durdukları görülmektedir.

Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsız Türk devletlerini tam olarak tanımadıkları araştırmanın on ikinci sorusuna verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır. Her iki bölüm öğretmen adaylarının zihninde beliren, en yüksek frekansın görüldüğü ülke Azerbaycan'dır. Türkçe öğretmen adaylarının ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 24'ü Türkiye'yi bağımsız Türk devleti olarak belirtmiştir. Öğretmen adaylarının Azerbaycan'dan sonra Türkiye Cumhuriyeti devletini yazması oldukça düşündürücüdür. Her iki bölüm öğretmen adaylarından birer kişinin Tacikistan'ı bağımsız Türk cumhuriyetlerinden biri olarak görmesinin sebebi, bazı kaynaklarda Tacikistan'ın Türk devleti olarak kabul edilmesinden kaynaklanabilir. Coğrafya eğitimi öğrencilerinin bağımsız Türk Cumhuriyetleri arasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni çok fazla dile getirmedikleri Alım tarafından yapılan çalışmada ortaya konmuş, sebebi olarak ise uluslararası platformlarda tanınmamasından kaynaklanabileceği yorumu yapılmıştır (Alım, 2009). Topal ve Sezer'in (2016) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada -Türkiye Cumhuriyeti dışında- en çok bilinen bağımsız Türk cumhuriyetlerinin sırasıyla Azerbaycan, KKTC, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan olarak sıralandığı görülmektedir.

Türk Dünyası kavramına ilişkin algıları çalışmanın son araştırma sorusunu oluşturmaktadır. "Türk Dünyası" kavramı, Doğanay (1995) tarafından siyasi coğrafya birliği, Naskali (2007) ve Özdağ (2001) tarafından ortak dil, kültür coğrafyası olarak tanımlanmıştır. İlköğretim ve lise ders kitaplarına baktığımızda ise Türk Dünyası kavramı ile ilgili kesin bir tanım yapılmamıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adayları ise Türk Birliği, aynı coğrafyada yaşaması, ortak dil, ortak kültür, aynı soydan gelme vb. kavramlar çerçevesinde bir araya gelmişlerdir. Alım 2009 yılında coğrafya eğitimi öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının Türk soyunu, Türk dilini, Türk kültürünü, bağımsızlık kavramlarını ön plana çıkardıklarını dile getirmiştir. Bay ve arkadaşları yapmış oldukları araştırmada katılımcılara "Türk Dünyası" kavramından ne anladıkları sorusu sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya yönelik yaptığı değerlendirme ortak Türk medeniyet kökeni, Türk birliği, dil birliği, ortak tarih bilinci kavramları çerçevesinde belirlemiştir (Bay ve arkadaşları, 2017).

Yapılan bu çalışmaya göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Türk Dünyasını yeterince tanımadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni olarak Türk Dünyası ile ilgili kapsamlı bir dersin olmaması, eğitimin yetersiz kalması söylenebilir (Arıcı, 2011; Sezer ve Topal, 2014; Topal ve Sezer, 2016; Ulusoy, 2009; Yıldırım, 2006).

Öğrencilerin Türk dünyasını ve Türk dünyasının önemini kavrayabilmeleri için ortaokullarda sosyal bilgiler dersinde ve Türkçe derslerinde, liselerde Türk dili ve edebiyatı, coğrafya ve tarih derslerinde Türk Dünyası ile ilgili konuların kapsamı artırılabilir, üniversitelerde lisans düzeyinde seçmeli dersler konulabilir. Böylece öğrencilerin Türk Dünyasına ait kültürel, coğrafi, tarihi, duygusal bağlarımızı ve siyasi ilişkilere yönelik algı düzeyleri artabilir. Türk Dünyası algısının gelişebilmesi adına Türk Dünyası hakkında bilişsel farkındalığı artıracak yeni araştırma projeleri geliştirilmeli ve bu projelere destekler artırılmalıdır. Konuyla ilgili araştırma yapan lisansüstü öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin Türk devletlerine yönelik

gözlemlerini yerinde yapması sağlanmalıdır. Bu çalışma Türkçe öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde okuyan lisans düzeyindeki öğrencilerle yapılmıştır. Benzer bir çalışma Milli Eğitim’de görev yapmakta olan Coğrafya, Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenleriyle yapılabilir. Ülkemizin Türk Dünyası algısı ile diğer Türk cumhuriyetlerinin Türk Dünyası algısını mukayese edebilmek için Türk Dünyasından gelen öğrencilerle de yaptığımız çalışmanın bir benzeri yapılabilir.

Etik Beyan

“Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Dünyası Algılarının İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Gerekli olan etik kurul izinleri Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 09.07.2021 tarih ve 2021/95 sayılı toplantısında alınmıştır.

Kaynakça

- Akalin, Ş. H. (2007). Türk dili: Dünya dili. *Türk Dili-Dil ve Edebiyat Dergisi*, 687, 195-204.
- Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi Örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 574-586.
- Andican, A. A. (1996). *Değişim sürecinde Türk dünyası* (Vol. 6). İstanbul: Emre Yayınları.
- Ardel, A. (1976). Türk ülkelerinin tabii coğrafyası. *Türk dünyası el kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Arıcı, F. (2011). Türk dünyası ve Türkçe eğitimi. *21. yüzyılda Türk dünyası uluslararası sempozyum bildirileri*. Ankara; Ekoavasya Yayınları
- Bay, E., Alimbekov, A., Mete, M., Cüçük, E. ve Yokuş, E. (2017). Türk dünyası birliği algısı. *Gazi Akademik Bakış*, 11(21), 55-85.
- Bozdağ, İ. (2002). *Atatürk’ün fikir sofrası*. İstanbul: Tekin Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Creswell, J. W. (2013). Steps in conducting a scholarly mixed methods study.
- Doğanay, H. (2011). Türk dünyasının siyasi sınırları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1(1), 132-154.
- Gülüm, K. ve Seyfullayeva, N. (2013). Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası algısı ve bilgi kaynakları. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 5(18) 69-79.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler ve teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: Sage.
- Naskali, E. G. (2007). *Türk Dünyası’nın tanımı* (Edt: N. Öztürk ve A. Satan). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özey, R. (1999). *Dünya platformunda Türk dünyası: ülkeler, insanlar ve sorunlar*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Saray, M. (1995). *Atatürk ve Türk dünyası*. Ankara: Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Sezer, A. ve Topal, E. (2014). Türkiye’de 1980 sonrası Ortaokul Sosyal Bilgiler ve dengi ders kitaplarının Türk dünyası coğrafyası içeriğinin incelenmesi. *Türk dünyası araştırmaları vaka 12. uluslararası Türk dünyası sosyal bilimler kongresi*. 30 Ağustos- 6Eylül 2014 Kazan
- Taşagül, A. (2014). *Kök tengeri’nin çocukları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Topal, E. ve Sezer, A. (2016). Üniversite öğrencilerinin Türk dünyası coğrafyasına ilişkin farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33, 96-113.
- Türk Dünyası El Kitabı (1992). Türk Dünyası El Kitabı Cilt: 1, (3. Baskı). Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayını.
- <https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/tarihce-2/>
- Uçar, F. (2007). *Dış Türkler: Türk Dünyası’nın parlayan beş yıldız: Orta Asya Türklüğünün tarihsel ve kültürel yapısı*. Ankara: Fark Yayınları.
- Ulusoy, K. (2009). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk cumhuriyetlerine yönelik tutum ve düşünceleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 357-377.
- Yıldırım, T. (2006). *Türkiye’de ilköğretim 6. ve 7. sınıf tarih derslerinin muhteva yönünden karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

EXTENDED ABSTRACT

Turks are one of the nations with the most deep-rooted history in world history. They have lived for centuries in a very wide area from the Balkans to the Great Wall of China. Doğanay (1995) drew the geographical area of the Turkish world as a wide area stretching from the Adriatic to the Great Wall of China. Turks live in a wide area from the Balkans in the west to the Pacific Ocean in the east, from the Arctic Ocean in the north to Tibet in the south. Within this wide area, Turks form large communities in two places. One of them is Turkey and the other is Turkistan (Turkish World Handbook, 1992).

Famous Turcologist A. H. Vambery stated that the most valid language in a wide area from the Balkans to Manchuria is the Turkish language (Akalın, 2007). Turks trying to survive in a wide geography have never been separated from each other and our great leader Mustafa Kemal ATATÜRK stated that cultural ties must be established between Turkey and the Turkish world. The youth of the Turkish world can only build the geography of the Turkish world (Özey, 1999) and establish a socio-cultural and political bond between the Turkish republics. In this study, it was aimed to determine the perception levels of Turkish and social studies teacher candidates about the Turkish World.

In the research, descriptive survey method based on due diligence was used. Some of the answers given by the participants to the questions were included in the research in the form of direct quotations. Criterion sampling and easily accessible case sampling, which are among the purposive sampling methods, were used. The criterion for determining the participants is that they are studying in one of the departments of Turkish language teaching or social studies teaching at Sinop University. Considering the principle of easy accessibility, the form prepared as an online questionnaire in Google Forms was applied to the students. The study was conducted with 60 pre-service teachers, 14 male and 46 female, studying in the 3rd and 4th grades of Sinop University, Faculty of Education, Department of Turkish Education and Social Studies Education. As a tool, a questionnaire consisting of open-ended questions was prepared. During the preparation of the questionnaire, the relevant literature was scanned and the previous questionnaire studies on the subject were examined.

It is seen that the information sources of the participants about the Turkish world mainly consist of lectures, history books and textbooks. It is very important for students to obtain information from the right sources and the most important role in this regard is to create textbooks. The institutions that Turkish and social studies teacher candidates most frequently respond are the Turkish Language Institution and the Turkish Historical Society that study Turkish language, Turkish history, Turkish culture and geography of the Turkic world which is the second sub-problem of the research.

The majority of Turkish and social studies teacher candidates gave the answer to Turkey regarding the Turkish country, which may have a strong role in the region in the future. The pre-service teachers met on a common denominator by referring to characteristics such as geopolitical importance of Turkey, the young and dynamic population, etc.

Turkish and social studies teacher candidates shared a common opinion about Turkey's cooperation with Azerbaijan the most. The Xinjiang (Uyghur) Autonomous Region, which the prospective teachers pointed out as East Turkistan, which is not an independent Turkish state, was also among the answers of the Turkish teacher candidates.

14 of the Turkish teacher candidates and 16 of the Social Studies teacher candidates stated that Azerbaijan, one of the countries of the Turkic world, as a country they would like to visit as a touristic country because of cultural associations and seeing it as a brother country. One person from each of the two teacher candidates stated that their visit would not be for touristic purposes, and that they wanted to go to the Xinjiang (Uyghur) Autonomous Region in order to show the whole world the problems experienced by the Turks living in the region.

The question of which country the Göktürk inscriptions are located in today constitutes the sixth sub-problem of the study. 90% of Turkish and social studies teacher candidates gave the correct answer as Mongolia.

Turkish and social studies teacher candidates gave the answer of Central Asia, Caspian Sea coasts, Northeast Anatolia and Azerbaijan while describing the place where Dede Korkut Stories took place. Social studies teacher candidates also mentioned climate and vegetation characteristics, the economic activities of the people living in the period in which the story was told, water resources and underground riches more than Turkish teacher candidates.

The epics that Turkish teacher candidates know most are listed as Bozkurt, Türeyiş, Ergenekon, Manas, Alp Er Tunga, Şu, Creation, Oğuz Kağan and Göç. Social studies teachers are listed as Türeyiş, Ergenekon, Bozkurt, Oğuz Kağan, Göç, Alp Er Tunga, Şu, Manas. We reach the conclusion that the epic period they dominated was Turkish epics before Islam.

Ergenekon Epic is one of the most read epics among Turkish epics read by teacher candidates. 13 of the social studies teacher candidates have read the epic of Türeyiş and 8 of them have read the epic of

Bozkurt. Nine of the Turkish teacher candidates stated that they had read the Epic of Bozkurt and Türeyiş.

The most given answer to the question of what alphabets used by the Turkish world in the historical process by Turkish and social studies teacher candidates was the Göktürk alphabet. Three of the social studies teacher candidates consider Ottoman Turkish as an alphabet. However, Ottoman was used only as a literary language.

When the answers given to the question of what the common values of the Turkish world could be, were examined, the common values that Turkish and social studies teacher candidates mentioned most were cultural elements. The most common values that Turkish teacher candidates expressed after cultural factors were literature and history/geography, which they stated as common origin. It is seen that social studies teacher candidates focus on literature, beliefs and ceremonies.

It is understood from the answers given to the twelfth question of the research that the Turkish and social studies teacher candidates do not fully recognize the independent Turkish states. The country with the highest frequency, which appears in the minds of teacher candidates from both departments, is Azerbaijan. 24 of the Turkish teacher candidates and Social Studies teacher candidates stated Turkey as an independent Turkish state.

While the pre-service teachers that participated in the research defined the concept of "Turkish World", the Turkish Union, living in the same geography, common language, common culture, same ancestry, etc. have come together within the framework of concepts.

The Turkish nation, which has existed for centuries, established various states and dominated a wide geography, has common moral values, but is also responsible for protecting these values. The biggest task in this regard falls to the teachers who will transfer our values to future generations. The most important task for raising awareness about the Turkish World falls on formal education institutions and especially on geography, social studies and history courses.

According to this study, it has been revealed that the teacher candidates participating in the research do not know enough about the Turkish World. It can be said that the reason for this is the lack of a comprehensive course on the Turkish World and the inadequacy of education. In order for students to comprehend the Turkish world and the importance of the Turkish world, the scope of subjects related to the Turkish World can be increased in social studies and Turkish lessons in secondary schools, Turkish language and literature, geography and history lessons in high schools, and undergraduate level elective courses can be offered in universities.